

karşılaktan çok uzak olan, on kişiden oluşan birkaç sınıflık, küçük bir okuldan başka bir şey olmaması da bir o kadar yazıktır⁴⁴!

Fatma Aliye, bu çağda kendi ıssız dünyasında yaşarken, Osmanlı kadınının güçlü ve herkese hitap eden sesini basın yoluyla duyuran ilk kadınlardan biriydi. Kadın kahramanlarının yansıttığı kadarıyla, Fatma Aliye'nin düşüncesi bu üç romanda büyük ölçüde gelişmiştir; fakat onun kadınlara tanıdığı imkânlar hala kısıtlıdır. Birkaç yıl içinde bu bakış açısının modası geçecek ve kitapları unutulmaya başlayacaktır. Okulda yeni nesil, Türk kadınıni özgürleştirenin sadece dâhi Atatürk olduğu öğretilenektir. Ama biraz dışarıdan bakarak bu özgürlük için savaşılanların Osmanlı kadınlarının kendileri olduğunu kabul etmekteyiz. Onların aile annesi, müzik öğretmeni ve öğretmen dünyaları ile sınırlı bakışları aynı dönemdeki diğer ülkelerdeki kadınlarınkinden daha sınırlı değildir. Dahası, ataerkil gücünü Osmanlı kadınına sunduğu belirsiz duruşun bizzat kendisini altüst edici bir eylem olup üstüne bu hikâyelerde politik hiçbir yön görmeyen devlet, yayımlanmalarına bile karşı çıkmıyordu. Fatma Aliye bir yandan onun kurallarına boyun eğerken bir yandan Osmanlı ataerkilliğini yıkmayı becermiştir.

C.V.F.

EK: RE'FET'TE ÜCRETLER VE

FİYATLAR

Sayfa	fiyat	
21a	35 kuruş	: Bir ay boyunca günde 100 dirhem et fiyatı
22a	5 ya da 10 kuruş	: Günde bir çamaşırcının kazandığı
22b	40 kuruş	: Komşuları için dikiş diken bir kadın aydaki kazancı
22b	40 kuruş	: Binnaz'ın çamaşırcı olarak kazandığı
25b	300 kuruş	: Uzun yıllardan sonra İstanbul'da bir memuriyette çalışan Mürüvvet Hanım'ın eşinin aylık kazancı
	1000 kuruş	: Mürüvvet Hanım'ın eşinin taşradaki memurlukta kazanacağı
27a	20-30 kuruş	: Taşrada hizmetçinin aylık kazancı
35a	1000 kuruş	: Taşrada birinci sınıf öğretmenin aylık kazancı
36a	40 kuruş	: Binnaz tarafından kiralanan odanın aylık kirası (2 meci diye)
	30 kuruş	: Taşındıkları diğer odanın kirası
37a	5 kuruş	: Binnaz ve Re'fet'in geceleri dikleri hırkalardan kazandıkları
40b	1 kuruş	: Odun kömürünün bir kıyyelik fiyatı (<i>okka</i> , yaklaşık 1300 gr.)
43a	35 kuruş	: Re'fet'in soğuktan ayakları şişince Binnaz'ın kestiği botlarının Fiyatı
57a	60 kuruş	: Re'fet'in diktiği üç gömlekten kazancı (3 meci diye)
65a	20 kuruş	: Binnaz'ın kiraladığı bir odanın aylık kirası (1 meci diye)
68	500 kuruş	: Şu'le'nin dayısının hesaplamalarına göre İstanbul'da iyi Yaşabilmek gerekli gelir.
	3 lira	: Dayının her ay Şu'le'ye gönderebildiği (324 kuruş) ⁴⁵ .
71a	2 lira	: Şihab'ın doktorunun muayene ücreti (216 kuruş).
	40-50 kuruş	: Binnaz için bulunan doktorun muayene ücreti
74b	80 kuruş	: Binnaz'ın aşçı olarak aylık muhtemel kazancı
100b	80 kuruş	: Re'fet'in öğleden sonraları çocuklara verdiği derslerden kazandığı
	40 kuruş	: Terzilik çalışmalarından geceleri kazandığı
108a	10 kuruş	: Hastaneye Binnaz'ı almaya gitmek için kiraladığı arabanın fiyatı (gidiş-dönüş)

⁴⁴ Bozkurt Güvenç, *Türk Kimliği Kültür Tarihinin Kaynakları*, Ankara, 1993, s. 297 (1872'de toplam öğrenci sayısı 37'dir); Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketleri*, İstanbul, 1994, s.222, 248 (1913'de taşra için sadece 9, sınıf 28; cf. 300, 1911'de kayıt isteği); Bernard Caporal, *Kemalizmde Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*, çev. Ercan Eyüpoğlu, Ankara 1982, s.105-107

⁴⁵ 1873'ten itibaren paranın değeri altına göre belirlendiğinden, 1881 ve 1914 arası bir altın lira, 108 kuruşa denk geliyordu; bkz. Zafer Toprak, *Türkiye'de Milli İktisat*, Ankara 1982, s. 245-47.